

Spránitz Gergely

DIGITÁLIS TARTALMAK SZERZŐI JOGI VÉDELME
ONLINE KÖRNYEZETBEN – I. RÉSZ

1. BEVEZETÉS

Jelen dolgozat arra törekszik, hogy átfogó képet adjon a szellemi alkotások, ezen belül a szerzői jog által védett szoftverek, audiovizuális alkotások és zenék megváltozott helyzetéről, amely az elmúlt két évtized technikai változásai és az internet elterjedése miatt alakult ki hazánkban. Napjainkban ugyanis egyre nagyobb figyelmet érdemel a világhálón zajló kommunikáció, a köz- és a magánszférában mindinkább gyorsuló információáramlás, aminek következtében az ott található adatok több felhasználóhoz, a távközlés fejlődésével pedig rövidebb idő alatt jutnak el a címzettekhez, valamint rajtuk kívül több személyhez is. A szellemi alkotások vonatkozásában sincs ez másképp.

Ezzel az önmagában pozitívumként értékelhető körülménnyel még nincs is probléma, azonban a számítástechnikai fejlődés átértelmezte a jövő szellemi tulajdon-védelmét, mivel az új technikák több, eddig ismeretlennek számító lehetőséget adnak az alkotók művein fennálló jogok megsértésére. Ebből kifolyólag az online jogsértések több ponton is kapcsolódnak a számítógépes bűnözéshez, de nem feltétlenül azonos a kettő által lefedett terület: vizsgálódásunkat tehát e jelenségcsoporttal kezdjük, és a technikai fejlődés adta új lehetőségekkel, „elkövetési módokkal” folytatjuk.

A probléma kriminológiai ismertetése után és a büntetőjogi elemzés előtt azonban szükséges a szellemi tulajdon-védelem más aspektusaival is foglalkozni, hiszen a büntető törvények radikális eszközökkel védik a társadalmat, így ezek egyedüli bemutatása nem elégséges az átfogó vizsgálathoz, továbbá sokszor nem egyértelmű, hol van az egyes jogágak közti határ. Bár a szellemi alkotások főszabályként a polgári jog területére tehetőek, a szélesebb védelem és meghatározottság érdekében találhatunk róluk rendelkezéseket az Alkotmányban,¹ a Büntető Törvénykönyvben² és közvetve egyes jogszabályok is rendelkeznek róluk a közigazgatási jogban.³

Hazánk jogirodalma sok esetben nem veszi figyelembe e jogterület „keresztbefekvő”, kvázi interdiszciplinárisra váló jellegét, és egy-egy tanulmány „csak” bizonyos, a fenti jogágak valamelyikének szabályaira koncentráltan mutatja be a problémát, elveszejtve ezzel a kérdés

¹ Alk. 13. § (1) bek.

² Btk. 329. §–329/D. §

³ 86/2000. (VI. 15.) Korm. rendelet a Magyar Szabadalmi Hivatalról, 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről

totalitását. A polgári jogi tanulmányok számára büntetőjogunk vitatottnak mondható rendelkezései igencsak szenzitívnek mondhatók, a büntetőjog szempontjából történő közelítés alól pedig sok esetben kicsúszik a talaj, és nem veszik figyelembe a való életet és a jogág *ultima ratio* jellegét, valamint más alapelveit. Másrészt, ahogyan ezt a szabályozás jellegéből fakadóan egy bírósági határozat is megállapítja, a Btk. 329/A. §-a „*olyan kerettényállás, melyet a hatályos rendelkezések töltenek ki tartalommal*”,⁴ így szükséges a hatályos polgári jogi rendelkezések rövid bemutatása.

A jog által rendezni kívánt technikai kérdések és a büntetőjogi eszközök között bemutatásra kerülnek, a térség államaiból kettőnek, pontosabban a Cseh és a Lengyel Köztársaságnak a vonatkozó törvényei, mivel ezek összehasonlítása tanulságos lehet számunkra. A hazai és a nemzetközi jogirodalom másik adóssága, hogy szinte minden mű kizárólag az Egyesült Államok és más, nyugat-európai országok szabályainak bemutatására szorítkozik, pedig inkább olyan nemzetek szabályozási megoldásait lenne előremutató vizsgálni, amelyekben az elmúlt évtizedekben hasonló társadalmi – gazdasági – jogi változások mentek végbe. Így talán eredményesebb lenne egyes jogintézmények adaptációja.

Terjedelmi korlátok okán kizárólag az 6. és 7. fejezet foglalkozik a cseh és a lengyel szabályok bemutatásával.

2. A SZÁMÍTÓGÉPES BŰNÖZÉSÉRŐL

Az ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network – az első, szélesebb körben kiépített IP-alapú hálózat) átalakulása után rendkívül sokféle módon kezdték alkalmazni az egyre jobban kiterjedő világhálót, így arra eleinte a piacmentes működés volt jellemző, majd később az üzlet is egyre jobban teret hódított e virtuális térben. Az internetre napjainkban egyre nagyobb számban kerültek és kerülnek fel szoftverek, illetve különböző digitális tartalmak, sok esetben jogsértő módon. Ennek okán világossá vált, hogy az internet teljesen önszabályozó és decentralizált működése lehetetlen, újszerű kihívások elé állítva ezzel a jogalkotót. A törvényalkotás alapvetően az egyes bűncselekmények elkövetését rendeli büntetni, így a számítógépes bűncselekmény fogalma kialakulásának rövid ismertetését itt sem nélkülözhetjük.

A számítógépes bűncselekmény fogalmát többféleképpen határozták meg: *Martin Wasik* (Crime and the Computer, Pitman Publishing, 1993) csupán összegző fogalomként definiálta, az első tudományos igényű szakirodalmi összefoglalás *Parker, Nycum és Aura* nevéhez fűződik (Computer Abuse. Stenfo Research Intstitute, 1973). A CDIP (Centre de Droit International Pénal) után *S. Mandel* (Computers, Data Processing and the Law. West Publishing, 1980) nevével is fémjelzett definíciót, majd az *OECD szakértőgárdája* által

⁴ BH2000. 288. Forrás: Complex DVD jogtár

alkotott tudományos meghatározást kanonizálta az *Európa Tanács* is: számítógépes bűncselekmény minden olyan jogtalan, etikátlan, engedély nélküli magatartás, amely adatok automatizált feldolgozásával és továbbításával kapcsolatos.⁵ Tekintettel az infotechnológia gyors fejlődésére, csak megfelelően absztrahált, közösségi szinten is elismert, technikailag semleges meghatározás lehet alkalmas a számítógépes bűncselekmény fogalmának meghatározására a törvényhozásban, amely nem válik rövid időn belül üressé, megkerülhetővé. Ennek e definíció nagy vonalakban eleget tesz.

A számítógépes bűncselekményeket többféleképpen csoportosítják a kutatók. *Adler*, *Mueller* és *Laufner* a következő vizsgálandó formáit nevesítik a hightech bűncselekményeknek:⁶

- számítógépes csalás,
- számítógépes kémkedés,
- számítógépes szabotázs,
- hacking,
- számítógépidő-lopás,
- szoftver- és hardverlopás.

Sieber a következő bűncselekményi formákat különbözteti meg:⁷

- számítógép manipulációjával elkövetett csalás,
- számítógépes kalózkodás és szoftverlopás,
- számítógépes szabotázs,
- szolgáltatáslopás,
- adatfeldolgozás rendszeréhez való jogosulatlan hozzáférés,
- adatkezelés során végrehajtott hagyományos gazdasági bűncselekmények.

A számítógépes bűnözésre sem a nemzeti és nemzetközi jogalkotásban, sem a bűnüldözésben nem létezik egységesen elfogadott definíció. A számítógépes bűnözés kifejezés csak mint gyűjtőfogalom használatos. A tudományos munkákban és a gyakorlatban szinonimaként szokták használni a számítógéppel kapcsolatos informatikai, high-tech és kibernetikusbűnözéssel.

A számítógépes bűnözés *jellemzői*⁸ a következőképpen foglalhatóak össze.

Az újfajta társadalmi jelenség egyik jellemző vonása a *gyorsaság*, melyhez az elektronikus világháló szolgáltató nagyon jó alapot. Ez egyrészt az elkövetést mint cselekményt, illetve az általa realizálható eredmény bekövetkezésének ütemét jelöli, például egy illegális fájlcsere-rellő programmal és egy széles sávú internet-hozzáféréssel szinte bármilyen szoftver, film, kép letölthető egy másik szerverről, nagyon rövid idő alatt hatalmas károkat okozva ezzel a szerzőknek – az elkövetések szaporodásával a bírósági eljárások sem tudnak lépést tartani.

⁵ *Balogh Zsolt György*: Jogi informatika. Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 1998, p. 260

⁶ *Idézi Csirke István*: A modern technika vámszedői – Szoftverkalózkodás. Szakdolgozat – ELTE, Budapest, 2005, p. 6

⁷ *Idézi Balogh Zsolt György*: i. m. (5), p. 267–268.

⁸ *Balogh Zsolt György*: i. m. (5), p. 261–264.

Továbbá a *magas latencia* is nagyban nehezíti az egyes bűncselekmények felderítését, nyomozását, megbénítva ezzel az igazságszolgáltatást. A szerzői jogok megsértésének vonatkozásában a becsült latencia meglehetősen magas, 90%.⁹ A latens bűnelkövetés kialakulásának a *nemzetközi* (virtuális) *színtér* is okozója, amely maga az internet, ahol nagyon sok esetben merülnek fel kérdések az egyes államok bíróságainak *joghatóságával* kapcsolatban is. Különös nehézségeket jelentenek a büntetőügyekben indítandó perek, és a kiszabott ítéletek érvényesítése. Szoktak még beszélni az elkövetések *intellektuális jellegéről* is, de ez napjainkra a számítógépes szerzőijog-sértések vonatkozásában átértelmeződött, ugyanis az információs társadalomban egyre kevésbé minősül kirívó szellemi tevékenységnek egy másolat elkészítése, például a tinédzserek többsége nap mint nap használ számítógépet, könnyedén másolva szoftverek tömkelegét. A cselekmény csak abban az értelmében „szellemi”, hogy azt az elkövető virtuálisan, kevésbé kézzelfoghatóan valósítja meg, tehát a szoftver és az adathordozó elválik egymástól. Nyilvánvaló azonban, hogy a számítógépes bűnözés egyes – nem feltétlenül a szerzői jogot érintő formái – kifejezetten magas szakmai jártasságot igényelnek, e jogsértéseket nem kevés alkalommal munkájukkal összefüggésben valósítják meg az elkövetők, melynek okán a szakirodalomban elfogadott, hogy a számítógépes bűnözésnek és a *fehérgalléros bűnelkövetéseknek* vannak egymást fedő területei.

Peter Grabosky tanulmánya¹⁰ alapján a számítógépes bűnözés jövőbeli tendenciáira a következő tényezők megjelenése és felerősödése várható.

- *Az elkövetési technikák finomodása*: ez a technikai fejlődés szükségszerű velejárója, hiszen az egyre bonyolultabb titkosítási eljárásokat csak tovább finomított cselekményekkel lehet feltörni, megkerülni a jövőben, továbbá az egyes cselekmények elkövetése egyre komplexebb feladat.

A karlsruhei bíróság például a napokban ítélte el egy spammert kéretlen elektronikus üzenetek küldéséért és a Microsoft névjogának megsértéséért. A férfi közel fél éven keresztül küldött spameket az általa üzemeltetett szexoldalakat reklámozva. Az elkövető a levelek elküldésekor „hamis feladókat jelölt meg, az e-mail címekben gyakran a látszólag a Microsoft levelezőszolgáltatásához, a Hotmailhez tartozó címeket hozott létre.”¹¹

- *Az üzleti elem fokozott megjelenése*: ez a trend már napjainkban is jelen van, sőt egyre fokozódik, mivel a bűnelkövetők egyre nagyobb mértékben tekintenek úgy az online környezetben elkövetett bűncselekményekre, mint kiváló jövedelemszerzési alternatívára. Ennek okán sajnos már napjainkban is lehetőség nyílik a pénzpiac interneten

⁹ A Motion Picture Association felmérése. Forrás: Csákvári Géza: Hazánk a DVD-kalózkodás nagyhatalma. Népszabadság, 2006. október 27., p. 11

¹⁰ *Csirke István*: i. m. (6), p. 8. A témáról bővebben: *Peter Grabosky*: Recent trends in cybercrime – Eleventh United Nation Congress on Crime Prevention and Criminal Justice; Workshop – Measures to Combat Computer – Related Crime, 2004; A workshop szakmai előadásai elérhetőek: <http://www.kic.re.kr/english/cooperation/ca.asp>

¹¹ Forrás: http://www.sg.hu/cikkek/48141/spammert_perelt_a_microsoft (2006. október)

keresztül történő manipulálására. Ez a tendencia a virtuális világ keretein kívül is megfigyelhető.

Így például annak a 38 éves német kalóznak az esetén keresztül, akit 2004 júliusában ítélték el öt és fél év letöltendő szabadságvesztésre. A Willichben élő Ralp Blasek mintegy 32 ezer, a Microsoft által oktatási célokra kiadott, kedvezményes árú szoftvert értékesített – átcímkezve azokat – magasabb vételáron, a Dino-Soft nevű cégen keresztül. A hatóságok közölték, hogy a férfi négy és fél millió euró – azaz 1 milliárd forint – kárt okozott a különböző szerzőijog-sértésekkel. Tevékenységének jó hatásfokát mutatja, hogy a világ több pontján vásárolt magának luxusingatlant, továbbá szert tett egy Bugattit, valamint egy Rolls Royce-t is magában foglaló sport- és luxusautógyűjteményre. A német rendőrség fogta el karöltve a Microsofttal egy nagy méreteket öltő razzia folytán.¹²

- Az *integráció előtérbe kerülése*: egyrészt a bűnelkövetéseknél a csoportos elkövetési formák, a szervezett bűnözés egyre erőteljesebben érvényesül. Másrészt a jogalkotásban is hasonló törekvések figyelhetők meg mind a polgári, mind pedig a büntetőjog területén, főként az Európai Unióban.¹³ Az igazságszolgáltatás tekintetében még nincs az írott joghoz hasonló egység, de igény mutatkozik a konzekvens bírói gyakorlat¹⁴ kialakítására, ami sajnos napjainkban az egyes államokon belül sem valósult meg.

A további vizsgálat a szoftverkalózkodásra mint a szerzői jog megsértésének a digitális világban legelterjedtebb formájára irányul.

3. A SZOFTVERKALÓZKODÁS

3.1. A digitális korszak beköszöntésével a mindennapi emberek életében is egyre nagyobb és nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a tömegszoftverek, mint például a mobiltelefonok vagy a bankautomaták mögött rejlő vezérlőprogramok.

A szerzői jog, akár más művek esetében, a szoftvereknél is a polgári jog területére esik. Ha a polgári jog által kijelölt kereteket a felhasználók önkényesen áttörik, akkor lépnek be a büntetőjog rendelkezései. A hazánkra jellemző, alacsony szerzőijog-tudatot nagyon jól szemlélteti, hogy a felhasználók többsége nem tudja, hogy az általa vásárolt szoftveren nem szerez tulajdont, hanem csak licencszerződést köt, így számos esetben gondatlan „bűnelkövetőkké” válhatnak az egyszerű felhasználók is. A szoftver, a film és a zene is szellemi munka eredménye, így annak megalkotásáért is jár díj.¹⁵

¹² <http://www.jogiforum.hu/hirek/11071> (2006. október)

¹³ Lásd az 5–7. fejezetet

¹⁴ Lásd a 8. fejezetet

¹⁵ Ide nem értve a public domaint és egyes sharewareket.

Maga a szoftverkalózkodás elnevezés nem egy konkrét tevékenységet, hanem azok egész csoportját takarja, így számítógépi programok illegális másolását, hamisítását, jogsértő programok terjesztését, ami tágabb értelemben vonatkozhat filmekre és zenékre is. Egyes szerzők szerint a jogi oltalom alatt álló munkák, szoftverek barátoknak, családtagoknak történő közreadása is kimeríti e fogalom tartalmát, sőt már *egyetlen másolat elkészítése* is szoftverkalózkodásnak minősül ...

Azért jelentős a szerzőijog-sértések e formája, mert 2005-ben a személyi számítógépeken világszerte a telepített programok 35%-a illegális úton terjedt, 34 milliárd dollár veszteséget okozva ezzel a szoftvereket előállító cégeknek.¹⁶ Ez az érték egyes régiókban kilencven százalék körül is mozoghat, így pl. Vietnamban 2005-ben 90%-os, Zimbabweban, 2004-ben és tavaly is 90%-os volt a kalózmásolatok országos használata. Indonézia – 87% –, Kína – 86% – és Pakisztán – 86% – is hasonló mutatókkal rendelkezik.¹⁷

3.2. A szoftverkalózkodás megjelenése és az elkövetők, *pro primo*

Mint már tárgyaltuk, a szoftverkalózkodás csak akkor „születhet meg”, mikor a szoftver és a hardver elválik egymástól. E folyamat a '70-es évek Amerikájában kezdődött, amikor még csak igen szűk kör, alapvetően munkavégzési céllal használta az internetet, és mikor még jó befektetésnek bizonyult bizonyos szoftverek megvásárlása. A '70-es évektől azonban tendenciáiban növekedett az amerikai társadalom számítógépes és IT-eszközökkel való ellátottsága, „méltán” válva a szoftverkalózkodás melegágyává. A számítógépes eszközök gyarapodása magával hozta a szoftverek és az ezekről készült másolatok készítését is. Ez a tevékenység kezdetben nem volt nyereségorientált, a szocializációs csoportokként működő ún. *warez-csapatok* folytatták mintegy intellektuális szabadságharcosokként. Karrierjük igencsak sikeresnek bizonyult, ugyanis csak a '90-es években sikerült velük szemben fellépni, ami azonban korántsem jelenti a hatóságok teljes sikerét, mivel az egyes csapatok alapítótagjai közül nem sikerült mindenkit felelősségre vonni, és a továbbra is szabadlábbon maradt „kalózkodók” új és régi társaikkal napjainkban is folytatják a munkát, még elfogott társaik helyett is. A '90-es években különösen nagy ugrás történt a technika terén, soha nem látott mértékben kezdődött meg az internet popularizálódása.

Az elkövetők a tipikus hackerkaraktert testesítik meg, általában magas – 120-on túli IQ – intelligenciahányadosú, fehér, középosztálybeli, fiatal – 14-19 éves – férfiak. Gyakran befeleforduló, csak hasonló természetű személyekkel barátkozó, számítógépekkel foglalkozó emberek, tevékenységüket jellemzően vélt „ellenkultúrának” titulálják, mely szellemiség megegyezik a warez-csapatokéval.¹⁸

¹⁶ <http://www.bsa.org/globalstudy/upload/2005%20Piracy%20Study%20-%20Official%20Version.pdf> (2006. október)

¹⁷ <http://www.bsa.org/globalstudy/upload/2005%20Piracy%20Study%20-%20Official%20Version.pdf> (2006. október)

¹⁸ Adler–Mueller–Laufer: Kriminológia. Osiris Kiadó, 2004, p. 405

Az elkövetők másik jellemző csoportját a jogi személyek alkotják, ugyanis az Üzleti Szoftver Szövetség „Nagyvizit” kampányában, a cégek szoftvergazdálkodását vizsgálva megállapította, hogy hazánkban az ellenőrzött jogi személyek 42%-a használ kalózmásolatokat.¹⁹ Velük szemben aggályos a büntetőjogi fellépés, valamint a szankciók kiszabása is gondot jelent, mivel azok bizonyos esetekben alacsony visszatartó erővel bírnak.²⁰

A világ más tájain némiképp máshogy alakult a szoftverkalózkodás a gyakorlatban. Míg az Egyesült Államokban a warez-csapatok nem törekedtek anyagi haszonszerzésre, addig a tenger innenső oldalán, Európában, és főként annak keletibb részein, a volt Szovjetunióban is az egyes szoftverkalózkodónál megjelenik a vagyonszerzési célzat. Így például Ukrajnában a szoftverhamisítás nagyon jól jövedelmező tevékenység, léteznek olyan értékesítési standok, ahol az eladók olyan játékprogramokat kínálnak megvételre, amelyek még csak meg sem jelentek a piacon, vagy épp hogy csak beharangozták őket. Az ilyen kalózprogramokra általában a tengerentúlról, kis számban tesznek szert, és azokat vagyoni ellenszolgáltatás fejében juttatják tovább.

3.3. Magyar vonatkozás – bűncselekmények és elkövetők

Magyarországon a kilencvenes évek elejére tehető a szoftverkalózkodás hőskora, amikor még nem is létezett olyan hazai szabály, ami e cselekménykört büntetni rendelte volna. Ki ne emlékezne a Petőfi Csarnokban tartott vasárnapi vásárookra, ahol tömegével álltak a másolt vagy éppen hamisított szoftverek, főként persze *Commodore 64-re*. A BSA (Business Software Alliance) 1996-os megjelenése jelentett először problémát a hazai illegális piacon, ugyanis ekkor tömegével tartóztattak le illegális szoftvereket árusító személyeket, ehhez társult egy igen agresszív marketingpolitika is. Kétségtelen tény, hogy a hatás nem maradt el; addig soha nem látott mértékben csökkent a kalózmásolatok száma.²¹ Hazánkban először az 1993. évi XVII. törvény illesztette a be a rendelkezést a Btk.-ba, ami hirtelen rengeteg új elkövetőt generált. Később, az 1999. évi CXX.²² és a 2001. évi CXXI. törvény²³ módosította a rendelkezést, ami mégis egyre alkalmatlanabbá vált az „ultima ratio” érvényesülésre.

A magyar szabályozás szigora miatt sok olyan gondatlan bűnelkövető van e bűncselekménytípus vonatkozásában hazánkban,²⁴ aki tájékozatlansága miatt „követ el” különösebb szakmai tudást nem igényelő cselekményeket, ami egy-egy fájl letöltésében vagy CD átírásában ölt testet. A másik oldalon ott áll az a nem túl szűk kör, amelyben magasan képzett

¹⁹ www.bsa.org (2006. október)

²⁰ A témáról bővebben: *Kőhalmi László: A jogi személyek büntetőjogi felelőssége.* Collega, 2002. 2. sz. p. 18–23

²¹ Erről bővebben: *Csirke István:* i. m. (6), p. 54–70

²² Hatályos: 2000. március 1-jétől

²³ Hatályos: 2002. április 1-jétől

²⁴ Magyarországon 2005-ben az ORFK adatai szerint 37 404 esetben sértették meg az egyes műveken fennálló szerzői jogokat.

szakemberek vannak, akiknek cselekményeit leginkább a vagyoni haszonszerzés motiválja. Nem ritka eset, hogy e másolt szoftvereket eredetiként értékesítik, becsapva ezzel a jóhiszemű vásárlót.

3.4. Elkövetési formák avagy technikai fejlődés?

A szoftverkalózkodás a gyakorlatban igen széleskörűen alakulhat, főleg az elkövetési magatartások tekintetében, melyeket a BSA és a SIIA (Software & Information Industry Association) gyakorlatát alapul véve vizsgálunk, ugyanis az egyes nemzetközi dokumentumok nem tartalmaznak információkat az elkövetési technikákra vonatkozóan, azok csupán a kereteket biztosítják a „másol”, „terjeszt” kifejezésekkel. Majd vitatott jogi minősítésű technikai alkalmazások kerülnek boncolgatásra, így a P2P (person-to-person) fájlmegosztó rendszerek, a hosting szolgáltatások, végül a hiperlinkek.

a) A BSA gyakorlata alapján ismert elkövetési formák²⁵

- A *végfelhasználói kalózkodás* azt a tevékenységet jelöli, amikor a felhasználó engedély nélkül készít másolatot a programról, és a reprodukciót licencengedély hatálya alatt nem álló számítógépen használja, vagy olyan programot vásárol, amelyről tudja vagy tudnia kellene, hogy illegális forrásból ered. Azonban az a cselekmény is ide sorolandó, amikor a kalózprogramot használó hamis adatokat megadva frissíti programját, önmagát legális felhasználónak tüntetve fel. Jelenleg nem ismernek olyan, programon fennálló védelmet, amit néhány napon belül ne törnének fel, lehetővé téve ezzel a program másolását.²⁶
- A *hálózati licencen való túlterjeszkedés* az IT-eszközök hálózati használatához kapcsolódik, amikor a felhasználó csak egy számítógéphez vásárolja meg a jogtisztá operációs rendszert. Ezt nevezik „overuse”-nak, azaz túlhasználatnak, amit nehézségek nélkül minden belső hálózatot működtető felhasználó megvalósíthat.
- *Internetes kalózkodáson* értünk minden, a világhálóról történő letöltést, valamint az olyan internetes honlapok készítését, amelyekről letölthetőek ezek a tartalmak (warez site), továbbá a fájlmegosztó – peer2peer – hálózatokon keresztül megvalósuló digitális alkotások cseréjét, de mára megjelentek már az internetes aukciók és vásárlási lehetőségek is, kalózprogramok árusításának és vásárlásának egyaránt alkalmat kínálva. Erről az „elkövetési” magatartásról alább még részletesen szólnunk.
- A „*merevlemez-kalózkodás*” (*hard-disk loading*) is a szoftverkalózkodás egyik formája, ami akkor valósul meg, amikor a számítógép-forgalmazók az általuk értékesíteni

²⁵ Csirke István: i. m. (6), p. 26–28

²⁶ A napjainkban a SecuRom 7 és a Starforce a legmodernebb és a legelterjedtebb másolásvédelmi rendszer, melyek feltörése két hónapjába került a hackereknek.

kívánt informatikai eszközökre olyan programokat telepítenek, amelyeket nem vesz meg a felhasználó, de a gépen illegális formában megtalálhatóak, becsapva ezzel a vevőket. Sok esetben a kereskedők ilyen kalózszoftverekkel próbálják ajánlatukat vonzóbbá tenni, mely tisztességtelen magatartás kétségkívül jogi szankció után kiált.

- A *szoftverhamisítás* nem más, mint a szerzői jog által védett programok engedély nélküli másolása, majd annak eredetiként feltüntetve történő eladása. Gyakran nemcsak magát a programot, hanem annak dobozát, valamint az ahhoz járó dokumentációt is meghamisítja az elkövető, a valóság látszatát növelendő. A legnagyobb kárt – egyéni értelemben – kétségkívül ez a formája okozza a szoftverkalózkodásnak, hiszen a hamis programért a teljes árat fizeti meg a felhasználó, és általában nincs tudatában annak, hogy nem jogtiszt szoftvert használ, ezért ilyen esetekben nemcsak szükséges, hanem kívánatos is büntetőjogi szankciók alkalmazása (Btk. 318. §; Btk. 329/A. §) a polgári jogi igényérvényesítés mellett. Eme cselekmények társadalomra kiemelten káros voltát nem kell részletezni, ilyen esetben a szabadságvesztés-büntetés kiszabása is indokolt.

b) A SIIA ide sorolja még a következő elkövetési formákat²⁷

- *OEM-kalózkodás*: bizonyos szoftverek csak meghatározott hardverelemekkel együtt értékesíthetők, e termékek így sok esetben olcsóbbak a többi szoftvernél, amelyek önállóan vásárolhatók meg, ám hozzájuk képest a legtöbbször korlátozott terméktámogatás jár. A hardver nélküli eladása vagy a megvásárlás nélküli lemásolása ezeknek az OEM-termékeknek szintén büntetendő, mivel e tevékenység a szoftverkészítő és a kereskedő közötti megállapodás megsértését jelenti. Ilyen elkövetési magatartásnak minősül az ún. *csomagolt szoftverek* esetén az árukapcsolt termékek külön-külön történő értékesítése, ami szintén nem alapozza meg aggályok nélkül a büntetőjogi szankciók alkalmazását, ide nem értve az elkobzást.
- *Ingyenesen használható programok kereskedelmi forgalmazása* esetén a szoftverkészítő azon döntése sérül, melyben ő maga teszi ingyenessé az általa konstruált programot, hogy azt bárki ellenszolgáltatás nélkül (vagy jelképes ellenszolgáltatás fejében – pl. freeware, public domain szoftverek esetében) használhassa, mely programokból történő bármilyen formájú haszonszerzés illegális. A felhasználási formából és az elkövetés módjából fakadó kereskedelmi mérték miatt indokolt *lehet* enyhébb büntetőjogi szankciók alkalmazása a polgári és versenyjogi igényeken felül, így különösen az elkobzás, pénzbüntetés kiszabása.
- A *szoftverek kölcsönzését* a licenc a legtöbb esetben nem teszi lehetővé, bár ezen elkövetési forma igen ritka a programok könnyű másolhatósága miatt. Ez esetben is az enyhébb büntetőjogi eszközök és a más jogágak által nyújtotta igények érvényesítése indokolt, ahogy azt már az előzőekben tárgyaltuk.

²⁷ Csirke István: i. m. (6), p. 26–28

Itt okszerű megemlékezni egy 2007. január 1-je óta hatályos, a büntethetőséget megszüntető okok között említett, kriminológiai szempontból kívánatos, ám a hazai ítélkezési gyakorlatban még kismértékben elterjedt alternatíváról, a *közvetítő eljárásban vállalt kompenzációról* vagy *tevékeny megbánásról*²⁸ a sértett kárának enyhítése érdekében. Sajnálatos, hogy 2003 óta²⁹ a bíróság elé került jogviták 1%-ában éltek a *mediáció* nyújtotta lehetőséggel.

c) *Az egyes fájlcserező rendszerek (P2P programok) jogi minősítése*

A P2P programok (person-to-person) olyan fájlmegosztó rendszerek, melyek lehetőséget biztosítanak, hogy az egyik felhasználó a másik számára hozzáférhetővé tegye saját adatállományát, illetve a másik által megosztott adatállományhoz ő maga hozzáférjen. E technikai eljárások az információáramlás motorjai, a nyílt, demokratikus társadalmakban alternatív „vitaforumok”, és a tájékozódást elősegítő kommunikációs csatornáként működnek, működhetnek, ha a szociológiai vonatkozásokat vizsgáljuk. Az általuk felvetett jogi kérdések viszont több szempontból is aggályosak, ugyanis azok túllógnak a hagyományos szerzői jogi dogmatikán. Ennek tisztázásához azonban elengedhetetlen e rendszerek technikai szempontú ismertetése.

Az ún. *elsőgenerációs* fájlmegosztó rendszerek – mint a Napster, Kazaa, Gnutella – esetében a felhasználó megosztott egy limitszerűen, előre meghatározott mennyiségű minimum adatállományt, melyet a többi felhasználó letölthetett a szóban forgó személytől, és viszont ugyanígy. E programokkal a lassúság volt a gond, mivel a feltöltő személy sávszélessége és adatforgalma csökkentette a letöltési sebességet, ezért csak korlátozott méretű fájlok, így filmek és szöveges dokumentumok hozzáférhetővé tétele volt megoldható.

A *második generációs* P2P programok – így a BigTorrent, DC++ – működési elve már lehetővé tette nagy adatmennyiségek átvitelét, itt ugyanis a letöltők nem osztanak meg közvetlenül teljes állományokat, csak annak a fájlnek a részeit lehetséges tőlük elérni, amit éppen az internetről másolnak. Az egyes adatállományok logikai egységekre bontott formában válnak elérhetővé más felhasználók részére, így azok sosem egy egész programot, csupán annak szétszedett részeit töltik le, melyek a művelet végeztével rendeződnek. Eme rendszereknek is van *centralizált* és *decentralizált* részük egyaránt. Az előbbi esetében a letöltő személy az adott fájl egy általa a „közösségből” kiválasztott másik személytől szerzi meg, az utóbbiban pedig az éppen a rendszerhez csatlakozott valamennyi olyan felhasználótól kerül letöltésre az anyag, akik azt hozzáférhetővé tették, és rendelkeznek szabad csatornával. Léteznek a fenti két ismérvet ötvöző, vegyes technológiájú P2P modellek is.

A második generációs P2P rendszerek újabb fejlesztéseiről – ilyen pl. az Owner-Free File System – védekezésképpen azt szokták mondani, hogy nem valószínű, hogy szerzői jogi jogsértést, mivel a több részre darabolt fájlok egyes darabjait összekeverik, mely folyamat a

²⁸ Btk. 32. § d)

²⁹ 2002. évi L. törvény a közvetítői tevékenységről (Kttv.). Hatályos 2003. március 17-től.

letöltés végeztét követően megfordul, „és a felhasználó számítógépén összeállnak az eredetileg letölteni kívánt zeneszámok.”³⁰

Ugyanis az általános P2P rendszereknél a zeneipar adatokat gyűjthet arról, hogy ki, milyen szerzői jog által védett tartalmakat töltött fel a hálózatba, vagy töltött le onnan, ám a kutatás eredményessége attól függ, hogy a szakmai és a jogvédő szervezeteknek mennyi bizonyítékot áll módjukban összegyűjteni.³¹

Ha jobban belegondolunk, az ilyen típusú P2P programok sem állnak a legalitás talaján, hiszen csak a megfelelő technikai bizonyítékok hiánya, és nem pedig a jogszerűségük az, ami megmenti őket a *brachium seculare* büntetéseitől.

„Függetlenül a forrás legalitásától a lefele irányuló, magáncélú másolás keretében végzett letöltés legális”³² mely megállapítás nem hagy maga után kétséget, ugyanis a magyar szerzői jogi törvény rendelkezései egyértelműek, amennyiben az ilyen cselekményt a magáncélú másolás³³ keretein belül bíráljuk el. Kálmán András, az ASVA (Audiovizuális Művek Szerzői Jogait Védő Közhasznú Alapítvány) igazgatója azonban nem ért egyet eme nézőponttal, mivel szerinte nem lenne szabad az internetre illegálisan feltett szerzői műveket szabad felhasználásként minősíteni. Ez utóbbi álláspont gyengéje, hogy mindenféle törvényi alapot nélkülöz. Dr. Ormós Zoltán észrevétele mellett szól az az érv, hogy az adathordozók árába épített jogdíj kompenzálja a szerzőket a letöltésekből eredő bevételkiesésekért. Azt azonban Ormós maga is leszögezte, hogy a letöltésről tett megállapítása kizárólag filmek és zenék vonatkozásában áll fenn, szoftverek esetén nem.

Dr. Nagy Zoltán álláspontja szerint „a fájlcsere dinamikáját kell szemügyre vennünk”³⁴ a fel- és letöltés fázisának egymással egyidejű vagy közel azonos idejű lezajlása miatt a két mozzanat együttes vizsgálata okszerű. Álláspontja szerint csak akkor tölthetőek föl digitális tartalmak fájlcsere céljából, ha azt a kérdéses mű szabad felhasználása lehetővé teszi. Amennyiben megállapítjuk, hogy a feltöltés jogellenes, akkor az ősi jogelv „*ius ex iniuria non procreatur*” (jogtalanság nem eredményezhet jogszerűséget) értelmében a letöltést is jogellenesnek kell tekinteni. Magáncélra pedig a törvény kizárólag csak akkor engedélyezi a másolatkészítést, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját még közvetve sem szolgálja.³⁵ A szerzői műről azonban számítógéppel, illetve elektronikus adathordozóra mással másolatot készíttetni nem szabad.³⁶ E fogalmakból könnyen kitűnik, hogy a törvény szövegezésekor mennyire nem vették számításba – hiszen a probléma ismeretlensége miatt senki sem vette volna –, hogy néhány esztendőn belül milyen szintű adatforgalom mehet végbe az interneten.

³⁰ Berta Sándor írása: http://www.sg.hu/cikkek/46596/kiskapukat_hasznal_ki_egy_uj_fajlcsere_lo_rendszer (2007. március)

³¹ Lásd az előző lábjegyzetet

³² Nyilatkozta dr. Ormós Zoltán a Magyar Televízió Kultúrház Extra című műsorában; http://www.media-kabel-muhold.hu/menu.php?main=aktualis&sub=20060322_hir_aktualis99 (2007. március)

³³ Sztj. 35. § (1)–(3)

³⁴ Dr. Nagy Zoltán: A fájlcsere (file-sharing) jogi problémáiról. Kézirat, Pécs, 2006

³⁵ Sztj. 35. § (1) bek.

³⁶ Sztj. 35. § (3) bek.

Innen látszik tehát, hogy a rendszer első-, második generációs voltától, centralizált vagy decentralizált működési elvétől, a kérdéses fájl tulajdonságaitól – pl. film, kép, szoftver stb. –, valamint a szóban forgó állam jogától függ e programok jogi megítélése.

Az egyes államok ítélkezési gyakorlatát figyelve sem kapunk kielégítő választ a jogellenesség kérdése tekintetében, de bizonyos tendenciák, erővonalak azért sejlének. A Napster ellen indított per idején úgy tűnt, hogy az igazságszolgáltatási gyakorlat nem kedvez a fájlcserezőknek, azonban napjainkban ez megváltozni látszik, és ki lehet jelteni, hogy kezd leáldozni a nagy és költséges pereskedések ideje. Most már bizonyos multcégek is inkább hasznot próbálnak húzni a dologból, és a kiegyezésre törekszenek.

2005. október 12-én indult Svédországban egy régóta várt próbaper³⁷ illegális fájlmegosztás miatt, hogy megválaszolja a sokak által feltett kérdést: lehetséges-e valakit egyszerű fájlmegosztásra hivatkozva elítélni. A svédek ugyanis kissé másként viszonyulnak a fájlmegosztás kérdéséhez – sokkal nagyobb a társadalmi támogatottsága, mint például térségünkben –, hasonlóan a norvég, francia és német közgondolkodáshoz. Nemrég egy svéd televízió vitaműsorában tartott telefonos szavazáson a nézők 98%-a úgy vélte, hogy a fájlmegosztást legalizálni kéne, ugyanis a EUCD (European Copyright Directive) alapú szerzői jogi törvény szerint – a nehéz bizonyítás ellenére – a fentnevezett cselekmény büntetendő. Első fokon a hatóság 425 000 forintnak megfelelő³⁸ bírságot szabott ki szabálysértés miatt. A döntés ugyanis precedensértékűen kimondja, hogy a fájlmegosztás nem bűncselekmény, csak szabálysértés, ezért nem alkalmazhatóak rá bizonyos nyomozati módszerek, és a rendőrségnek nem kötelessége minden eszközt felhasználni a visszaszorítására, illetve a tettesek kézrekerítésére.³⁹ A helyi jogvédő szervezet által megfellebbezett döntést követő másodfokú ítélet pedig a bírságot tárgyi bizonyítékok hiányára hivatkozva elengedte, mivel a vádló által ismertetett bizonyíték mindössze egy fájlmegosztó programból készült képernyőmentés, amelyen jól látszik a vádlott IP-címe ahogy megosztja a kérdéses fájlokat.⁴⁰

Eme bírósági döntésből is jól kitűnik, hogy még olyan fejlett jogtudattal és erősen interaktív társadalmi bázissal rendelkező államban, mint Svédország sem minden esetben egyértelmű a P2P programok jogi minősítése. Egy azonban biztos – a végkifejlethez a svéd adatvédelmi biztos és a társadalom aktív közrehatása is szükséges volt.

Spanyolországban is heves vitákat vált, váltott ki a kérdés az igazságszolgáltatás területén, ahol a santanderi bíróság 2006. november 3-án felmentette azt a 48 éves férfit, aki ellen fájlmegosztás kapcsán indult eljárás, amely során 7200 euró kártérítést kellett volna fizetnie. A bíróság a megosztás nem profitorientált módjával indokolta az ítéletet, ezért a spanyol szer-

³⁷ A témáról bővebben: *Tóth Benedek: A svéd próbaper*; <http://hu.p2pinfo.net/index/2006-04-24/csokken-a-jogjarasok-nepi-eszersege/> (2007. március)

³⁸ 16 000 svéd korona

³⁹ *Tóth Benedek* cikke: <http://hu.p2pinfo.net/index/2005-10-26/precedens-ertek-dontes-a-sved-fajlmeszto-ugyeben/> (2007. március)

⁴⁰ *Tóth Benedek* cikke: <http://hu.p2pinfo.net/index/2006-10-02/lezarult-a-sved-probaper/> (2007. március)

zői jogi törvény szerint nem büntetendő a szóban forgó cselekmény.⁴¹ Paz Aldecoa bíró indokolásában kifejtette, hogy egy elmarasztaló döntés „*kriminalizálhatna egy társadalmilag elfogadott és gyakori viselkedést, amelynek nem célja a tiltott haszonszerzés, hanem a szabad felhasználás keretein belül másolatok beszerzése*”. A döntés kapcsán Juan Fernando Lopez Aguilar igazságügy-miniszter nemtetszésének adott hangot, mely meghallgatásra is talált, és az ítélet ellen Antonio Guisasola ügyész még aznap fellebbezett.

Az Egyesült Államokban a RIAA (Recording Industry Association of America) 2006 márciusában jelentette be,⁴² hogy mindössze 200 magánszemély ellen kezdeményez „klaszszikus”, néhány ezer dolláros megállapodási pert, április közepén pedig újabb 235 magánszemély ellen tette ugyanezt hatalmas sajtóhadjárat közepette. A népszerűtlenség oka aggályos eljárás kezdeményezésére vezethető vissza, ahol az alperes vitte bíróságra az ügyet, ugyanis a vádalkuként a szervezet által felajánlott összeg finoman szólva is tisztességtelennek bizonyult annak a 14 éves Brittany Chan nevű gyermeknek az ügyében, akinek a családja nem volt hajlandó fizetni, és bíróságra vitte az ügyet. A bíró nem fogadta el a szervezet „Guardian Ad Litem” kérését – tehát nem tekintette a cselekményt elégséges mértékben társadalomra veszélyesnek ahhoz, hogy a szülők közvetlen felelőssége megállapítható legyen – így a vádat ejtették.

A magyar és a térség más államainak fájlmegosztással kapcsolatos bírói gyakorlatát nem áll módunkban bemutatni, mivel jelentéktelen a hatóságok elé kerülő ilyen ügyek száma, de a tavalyi év decemberében a *ProArt* jogvédő szervezet által a *Diablo hub* ellen indított támadás esetében viszont más a helyzet, ezt nagy figyelemmel kísérte a szakma.

A hatóságok lefoglalták a szervert, az üzemeltetőt feljelentették, házkutatást tartottak nála és kihallgatták, de miután az eljárást bűncselekmény hiányában megszüntették, pótmagánvádat is beterjesztettek ellene. Azonban a fentnevezett jogvédő szervezet fellépései sem voltak elégségesek, hogy a szóban forgó fájlcsereközpontot kiiktassák, és hangzatos nyilatkozatok ellenére sem került sor vádemelésre, ami viszont alapot szolgáltatott az ország egyik legnagyobb fájlcsereelője számára, hogy rágalmozás és hamis tanúzás miatti ellenperrel éljen a szerzőjog-védőkkel szemben.⁴³ Ráadásul 2007. január 15-én már olvashattuk,⁴⁴ hogy az ügyészség megszüntette a nyomozást a *Diablo hub* ellen a szabad felhasználásra hivatkozva, valamint közölte, hogy nem a büntetőjog a megfelelő eszköz az ehhez hasonló problémák orvoslására. És tényleg nem. *Dr. Szinger Andrásnak az ügyvel kapcsolatos véleménye*⁴⁵ is bizonyos fokig megkérdőjelezhető, ám ha ez tényleg megvalósulna, akkor legalább történelemelmozdulás valamelyik irányba, de közel sem biztos, hogy ez az irány előremutató lenne.

⁴¹ Tóth Benedek cikke: <http://hu.p2pinfo.net/index/2006-11-03/felmentettek-az-egyszer-fajlmeosztot-spanyolorszagban/> valamint <http://www.warsystems.hu/?p=235> (2007. március)

⁴² Tóth Benedek cikke: <http://hu.p2pinfo.net/index/2006-04-24/csokken-a-jogjarasok-nepi-eszersege/> (2007. március)

⁴³ <http://www.warsystems.hu/?p=276> (2007. március)

⁴⁴ Magyar jogi csaták: <http://www.warsystems.hu/?cat=20> (2007. március)

⁴⁵ „... mondja már ki végre a magyar bíróság, hogy a fájlcsere illegális” (Forrás: lásd 43. l. megjegyzet)

A magyar ítélkezési gyakorlat hibája, hogy nincs olyan iránymutató precedens, melyet követni lehetne egyrésztől, másrésztől pedig az igazságszolgáltatásban dolgozóknak – legálábbis nagy részük esetében – nincs megfelelő informatikai hátterük.

Végzőként kimondható, hogy szükségtelenek az olyan törvényi rendelkezések és bírói gyakorlat, mely a fájlcsere büntetendő volta mellett tör lándzsát, hiszen sem az EU-ban, sem az egyes tagállamokban idáig nem tették ezt meg. Ráadásul a hazai szerzői jogi jogsértések túlkriminalizáltságát mutatja többek között az is, hogy a nemzetközi egyezményekben⁴⁶ elvárt, szándékos és üzletszerű elkövetéseken túl nálunk a bűncselekmény megvalósításához elégséges a „vagyonai haszonszerzési” célzat vagy a gondatlanság.

„Új törvényi rendelkezések szükségesek tehát a fájlcsere jogi megítéléséről, amelyek több érdeket jelenítenek meg, és tükrözik a társadalmi-gazdasági, sőt számítástechnikai realitásokat.”⁴⁷

d) A hostingszolgáltatások jogi minősítése

A hosting, más néven tárhelyszolgáltatás lényege, hogy a hozzáférést biztosító szervezet általában anyagi ellenszolgáltatásért cserébe meghatározott megabyte nagyságú tárhelyet biztosít az előfizetőnek, hogy ott digitális tartalmakat tegyen legtöbbször bárki által hozzáférhetővé. A fájlcsere kivül nagy számban léteznek az interneten ingyenes tárhelyszolgáltatást („hosting”) folytató ISP-k,⁴⁸ amelyek nem kötelesek – és nem is képesek – az általuk biztosított felület tartalmának vizsgálatára. Ha a tárhelyek tartalmával kapcsolatban bármiféle visszásságot tapasztal pl. egy szoftver alkotója, akinek műve esetleg az adott oldalon engedély nélkül megtalálható, az értesítési-eltávolítási eljárás keretén belül érvényesítheti jogait, mely procedúra ismertetését ehelyütt terjedelmi korlátok miatt mellőzzük.⁴⁹

2007 januárjában azonban szárnyra kaptak olyan hírek,⁵⁰ melyek szerint a zeneipar újabb frontvonalat kíván nyitni ezúttal a internetszolgáltató cégek ellen, hogy ellenőrizzék az általuk szolgáltatott – többek között tárhelyekre feltöltött – illegális tartalmakat. John Kennedy, az IFPI (International Federation of the Phonographic Industry) szóvivője nyilatkozatában elmondta, hogy már több ISP-cég is megkereste, és közölték vele, ők nem felelnek a felhasználók jogellenes cselekményeiért. Az EMI vezetője, Barney Wragg azonban nyíltan bevallotta, a zeneipar célja, hogy megoldási alternatívát találjon a bíróságon ráhagyott kérdésre, így folytatják a pereskedést, csak épp más irányban. Lehetséges, hogy az IFPI ezzel saját maga, főként saját költségvetése ellen tett annak ellenére, hogy lennének a problémának más megoldásai is ... (lásd: Záró gondolatok).

⁴⁶ Cyber Crime Egyezmény (IV. cím 10. cikkely 1. §), TRIPS-megállapodás (III. rész 5. cikkely 61. §)

⁴⁷ Dr. Nagy Zoltán: i. m. (34), p. 6.

⁴⁸ Internet Service Provider (internetszolgáltató)

⁴⁹ 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő egyes kereskedelmi szolgáltatások kérdéseiről (Elkertv.), továbbá a 2000/31/EK irányelv. A témáról bővebben: Szinger András–Tóth Péter Benjámin: Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz. Novissima Kiadó, Bp., 2004, p. 237–240

⁵⁰ The next targets: the ISPs; <http://www.warsystems.hu/?p=315> (2007. március)

e) A hiperlinkek jogi minősítése

A world wide web technológia kitalálói a CERN kiváló kutatói, *Tim Berners Lee* és *Michael Calieau* voltak, megkönnyítve ezzel az online navigálás mechanizmusát. Eme újítás lényege abban állt, hogy ún. kapcsolatokat és csomópontokat (*nodes and links*) hoztak létre bizonyos szervereken elhelyezett adatokon, és ha a felhasználó ezekre klikkelt, egy hasonlóan a kérdéses dologgal foglalkozó, ám lehet, hogy teljesen eltérő jellegű, más szerveren található honlapra irányította őt a rendszer. Ezek közül a hiperlinkeket tesszük vizsgálat tárgyává, melyek technikailag két részből állnak; *ugrópontból* (*pointer*), valamint a *hivatkozott weboldal internetes címéből* (*URL*). Az előbbi a weblap azon, általában aláhúzott része, melyre a felhasználónak rá kell kattintania, hogy eljusson a kívánt másik oldalra, az utóbbi pedig egy olyan parancs, amely az ugrópontra klikkelve lehívja „a hivatkozott internetcímen található honlapot vagy más online digitális tartalmat.

Az internetes oldal kezdőlapjára mutató technológiai alkalmazást nevezzük *felsőzíni linknek* (*surface link*).

Vannak azonban olyan hivatkozások is, amelyek nem a weblap kezdőoldalára, hanem annak mélyebben fekvő részeire navigálják a felhasználót, ezeket *belső* vagy *deep linknek* nevezzük.

A szakfolyóiratok *automatikus, beágyazott* vagy *image linknek* nevezik azon hiperhivatkozásokat, amelyek nem tartalmazzak ugrópontot, hanem az elért honlap lehívásakor automatikusan aktiválódva tesznek láthatóvá egy olyan tartalmi elemet, mely eredetileg más weboldalon található.⁵¹

A *kerettechnika* (*framing*) a beágyazott linkhez hasonló olyan alkalmazás, amely a „keretet adó” weblap külső grafikai elemei között navigál, és így tekinthet meg a felhasználó más honlapokat.

Ezek után nem lehet kérdés, hogy miért releváns a technológia a szerzői jog vonatkozásában, hiszen a *nyilvánosságra hozatal*, a *nyilvánossághoz közvetítés*, a *terjesztés* fogalmaival és a *mű integritásának védelmével* állhat rokoni, de legalábbis nagyon szoros kapcsolatban.

A *nyilvánosságra hozatal*⁵² a szerző azon, személyhez fűződő joga, amelynek keretében dönthet arról, hogy műve elérhető legyen-e a nyilvánosság részéről, vagy sem. Az első nyilvánosságra hozatalt megelőzően a mű tartalmára vagy lényeges részére vonatkozóan más személyek csak a szerző beleegyezésével tájékoztathatják a nyilvánosságot.

Ha az interneten egy honlap nyilvánosságra nem hozott művet közöl, amely más honlapon a szerző nevére kattintva válik elérhetővé, a szerző a fent már említett értesítési-eltávolítási eljárást követelheti, és a megfelelő polgári jogi igényeket támaszthatja a jogsérvével szemben, büntetőigények érvényesítését azonban nem, mivel azokra csak vagyoni jog sérelme esetén lehet hivatkozni. Eme jogosultság ilyen eszközzel történő másféle megsértése internetes környezetben fogalmilag kizárt.

⁵¹ A témáról bővebben: *Szinger András–Tóth Péter Benjámint*: i. m. (49), p. 240–243

⁵² Szjt. 10. §

A nyilvánossághoz közvetítés fogalma a szerzői jogban és a kapcsolódó jogok esetében eltérő jelentéssel bír. Míg az előbbiben minden olyan esetet átfog, ahol a célközönség nincs jelen – így az online felhasználásokat is –, addig az utóbbiban, az előadóművészek és hangfelvétel-előállítók vonatkozásában a jelen lévő közönség számára történő közvetítést, sugárzást, az egyidejű, változatlan továbbközlést jelenti, rádió- és televíziószervezet tekintetében pedig az online felhasználásokon kívül minden olyan eset értendő a fogalom alatt, amikor a közönség nincs jelen.⁵³ Ebből látható tehát, hogy csak a szerzői jogi értelemben van lehetőség megsérteni eme jogosultságot, mégpedig úgy, hogy az erre fel nem hatalmazott honlap tartalmaz egy olyan hiperlinkes kapcsolatot egy másik oldalhoz, ahol a szerző valamely műve található, bár erre a szóban forgó weblapnak nincs jogosultsága, mégis úgy tűnik, hogy azt a jogosítatlanról értük volna el. Az ilyen jogsértés a szerző névfeltüntetéshez⁵⁴ való jogát is csorbíthatja, így ez esetben is polgári jogi szankciók alkalmazása javallott. Ha eme kapcsolat azonban egy illegális tartalmakat közlő másik weblapra navigál, ahol kereskedelmi mértékben, vagyoni ellenszolgáltatásért cserébe lehet azokat letölteni, már megfontolandó valamely részesi vagy előkészületi alak büntetőjogi megállapítása, ám a nehéz bizonyíthatóság és a csekély társadalomra való veszélyesség miatt e minősítés is aggályos lehet.

A terjesztésen⁵⁵ a mű eredeti vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételét, forgalomba hozatalát vagy forgalomba hozatalra való felkínálását értjük. A nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételt már fentebb tárgyaltuk, itt csak utalunk az ott elmondottakra, többszörözésnek viszont aligha minősül egy honlapon elhelyezett hiperlink, mivel közvetlenül nem reprodukálja a kérdéses művet, csak ráklikkelve behozza a szóban forgó másik honlapot. Az ilyen és ehhez hasonló problémák vagy törvényt módosítással, vagy a meglévő jogszabály kiterjesztő értelmezésével oldhatók fel, már ahol erre lehetőség nyílik.

A mű integritása⁵⁶ sérülhet például honlapok esetében, ahol a kerettechnika (framing) elvén működő hiperlink nincs megfelelően elhelyezve az azt alkalmazó weblapon.

f) Konklúzió

A történelem folyamán mindig megfigyelhető társadalmi reakciók itt is beigazolódtak, mivel a hirtelen technikai robbanás ismét a deviáns magatartások szaporodásával járt, ám ez esetben kettős a szoftverkalózkodás társadalmi megítélése. E jelenség, egyrészt, válasz az infotechnológia gyors fejlődésére, másrészt viszont a társadalom rosszállását kiváltó, „deviáns” viselkedés. De jogosan vetődik fel a kérdés, hogy e cselekmények mennyiben számítanak egyáltalán devianciának, ha ekkora rá a kereslet? Ugyanis közel sem lenne ekkora sikere, ha a társadalom nem igényelné olyannyira. Vajon mennyiben azonos azoknak

⁵³ Szinger András–Tóth Péter Benjámin: i. m. (49), p. 33

⁵⁴ Sztj. 12. §

⁵⁵ Sztj. 23. § (1) bek.

⁵⁶ Sztj. 13. §

a személyeknek a köre, akik hivatalosan elutasítják a kalózkodást, de magánszemélyként azonosulnak vele? Mennyire számít bagatell deliktumnak a szoftverkalózkodás a hétköznapi ember számára, aki csak egyszer-egyszer tölt le illegális tartalmakat, engedve néha a csábításnak? Ez végső soron a jogtudat hiányára, és a személyek tudatában megnyilvánuló *kvalitatív disszonanciára*⁵⁷ vezethető vissza, és arra, hogy az internet ehhez egy megfelelő háttérrel biztosít. Másik oldalról nézve az átlagfelhasználó nincs olyan jogi ismeretek birtokában, melyre hivatkozva biztosan tudná értékelni cselekményét elsősorban saját maga vagy a hatóság számára. A nem jogvégezett emberek nagy része nem tudja, hol keresse a törvényt, és ha meg is találja, nem minden esetben érti azt, ha mégis, akkor pedig annak szövegét nem egy esetben jogosan ellentétesnek véli a médiában nyilatkozó nemzetközi szervezetek szóvivői⁵⁸ által képviselt nézetekkel.

Mi az, ami mégis vonzza a felhasználókat az ingyenesen hozzáférhetővé tett vagy hamisított alkotások megszerzéséhez? Az illegális szoftverek alacsony ára, a szoftverek nehéz gyakorlati védelme, és az elkövetők rejtve maradásának az esélye.⁵⁹ A felhasználók egy része azt vallja, hogy anyagi megfontolások okán megéri neki a kockázat, többségük esetében ugyanis a hatósági felelősségre vonás soha nem érvényesül.⁶⁰ Sokan e fenti célképzeteket elkövetési motívumoknak nevezik, bár bizonyos esetekben aggályos az ilyen cselekmények büntetendővé nyilvánítása.

E cselekmények ellen a lobbizó szervezetek reakciója a hatékonyabb titkosítási, védelmi mechanizmusok kiépítése, mely egy soha véget nem érő versenyfutás, ahol a fejlesztőcégek mindig később rajtolnak, és a lelátókon sem nekik szurkolnak a magas árak és a néha egyoldalúan használt DRM (digital rights management) miatt.⁶¹

3.5. A szoftverkalózkodás hatásai

Aki hamisított szoftvert szerez be, kétes vállalkozásokat támogat azon tisztességes, adófizető cégek kárára, amelyek munkahelyet és megélhetést biztosítanak a törvénytisztelő polgárok számára, és hozzájárulnak a gazdaság produktívabbá tételéhez. Továbbá nem kizárt az sem, hogy az ilyen, illegálisban működő szervezetek a szoftverhamisításból származó bevételekből más törvénytelen tevékenységet is finanszíroznak. A jogszerűen működő vállalkozások nem részesednek a hamisított szoftver hasznából, és a közelmúltban ez a bevételkiesés a kapcsolódó iparágakban elbocsátásokhoz vezetett mind a gyártóknál, mind pedig a forgal-

⁵⁷ Lényege, hogy az ember nem racionális, hanem racionalizáló lény. Azt mondja, pl. azért tölthet le egy illegális szoftvert, mert a múlt héten vett egy jogtiszt programot meglehetősen drágán.

⁵⁸ Ilyen volt a „Federation Against Copyright Theft” által 2004 végén több európai városban folytatott „Piracy is a Crime” kampánysorozat; <http://hu.p2pinfo.net/index/2005-01-06/arithiv-47/> (2007. március)

⁵⁹ Csirke István: i. m. (6), p. 35

⁶⁰ <http://portal.delta.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=944> (2006. október)

⁶¹ Pl: Norway outlaws iTunes; http://blogs.pcworld.com/digitalworld/archives/2007/01/norway_outlaws.html (2007. március)

mazóknál. Láthatjuk tehát, hogy a hamis szoftverek beszerzése nemcsak a szoftvergyártókat, hanem az egész társadalmat károsítja.⁶²

A BSA által mért adatok ezt a messzemenően alátámasztják.

3.6. *Elkövetők, pro secundo*

Van azonban az „elkövetőknek” egy másik, a fentiekén kívüli, sokkal tágabb köre, akik a magyar törvény értelmében szintén „bűnözők”, bár e megítélésük végeláthatatlan vitákat vált ki napjainkban mind a szakmabeliek, mind a laikusok körében, talán nem alaptalanul. E személyek említése a fent részletezett technológiák ismertetése után okszerű, mivel ők használják és veszik igénybe leginkább az imént ismertetett tárhelyszolgáltatások adta lehetőségeket vagy a P2P programokat. Hogy kik tatoznak ide, arról később részletesen lesz szó, de ha az *SIIA* egyik híres-hírhedt jelmondatát⁶³ vesszük alapul, akkor mindenki, aki akár egy példányról is másolatot készít. „Nem azért büntetünk, mert bűn van, hanem, hogy ne bűnöztessek” – mondta *Pikler Gyula*, egyik leghíresebb jogbölcselnk a *Büntetőjog bölcselete* című művében. E tételt a jelenlegi körülményekre vonatkozóan is igaznak kell tekinteni egy olyan alkotmányos demokráciában, ahol a tudomány elveti a megtorláson alapuló, napjainkra meghaladottá vált büntetési rendszert. Ennek bővebb kifejtése a második rész tárgya.

⁶² <http://portal.delta.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=944> (2006. október)

⁶³ „It's more than a Copy, It's a Crime.”